

Tema: Mickey Mouse-parlamentet har fået muskler

Af Catharina Sørensen

Europa-Parlamentet bliver vigtigere end nogensinde. Efter Brexit, med en verdensorden i opløsning og på vej ind i den største rokade på toppen, som EU har været igennem i årtier, er valget vitterligt et førsteangvalg med store konsekvenser.

Da godt fire millioner danskere modtog deres valgkort i maj måneds europaparlamentsvalg, fik de mulighed for at deltage i en begivenhed med skelsættende betydning for EU's fremtidige udvikling. Ikke desto mindre stod valget næppe helt så centralt på mange vælgeres radar. En repræsentativ meningsmåling foretaget af YouGov for Tænketanken Europa i januar med 2.028 respondenter viste, at blot 2 procent af danskerne vidste, at Danmark ved valget kunne sende 14 kandidater til Bruxelles. Denne artikel tager udgangspunkt i dette skisma og ser nærmere på, hvad der motiverede danskerne forud for europaparlamentsvalget.

Denne gang er det (måske) anderledes...

Når et europaparlamentsvalg nærmer sig, er der en tendens til, at kommentatorer og eksperter ser netop det kommende valg som særlig vigtigt. Hvis vi ser på de tre forudgående valg, var valget i 2004 således særligt vigtigt, fordi det var det første efter EU's store udvidelse med ti central- og østeuropæiske lande. Valget i 2009 kom midt i en finanskrisen og ovenpå den forliste forfatningstraktat og Lissabontraktaten tilblivelse. I 2014 var det så finanskrisens efterdønninger, populistisk vælgerfremgang samt det nye spidskandidatprojekt, hvor parlamentet fik afgørende indflydelse på valget af kommissionsformand, der gjorde valget til noget særligt i kommentatorsportet.

Når førende eksperter i dag er enige om, at også det kommende europaparlamentsvalg er særligt vigtigt, skyldes det en række sammenfaldende om-

Catharina Sørensen er forskningschef ved Tænketanken Europa.

stændigheder, der i hvert fald på papiret reelt er skelsættende for EU.

- For det første falder valget sammen med den historiske begivenhed, som er Storbritanniens udtrædelse af det europæiske fællesskab. Graden af overlap mellem 'Brexit' og europaparlamentsvalget bliver tættere, end nogle havde forudset, da man i midten af marts rykkede udtrædelsesdatoen fra 29. marts til enten april eller maj, og med en pæn sandsynlighed for en endnu længere udskydelse. Det betyder, at EU-borgerne nu skal vælge, hvem der skal repræsentere dem i EU de næste fem år midt i et historisk og kaotisk drama, med total usikkerhed omkring Brexits betydning for fremtidens EU. At der mindre end to måneder før valget fortsat var usikkerhed om, hvorvidt briterne også selv skal til stemmeurnerne, hvis udtrædelsesperioden forlænges, har konkret betydning i en række lande, herunder i Danmark. Blandt EU's resterende 27 medlemslande var man nemlig blevet enige om en ny sammensætning af parlamentet uden Storbritanniens mandater, og i Danmarks tilfælde resulterede det i et ekstra mandat.

Brexit påvirker dermed både direkte og indirekte valgkampene rundt om i EU i en grad, som vi aldrig før har set. Derudover betyder Brexit-processen også, at de kommende parlamentarikere vil være sikret ganske stor indflydelse på Europas fremtidige udvikling. Europa-Parlamentet vil nemlig skulle godkende den endelige aftale om det fremtidige forhold mellem EU og Storbritannien, som ventes at blive

næste skridt i forhandlingerne. Andre vordende sager, som EU's kommende syvårige rammebudget, giver også EU's næste folkevalgte forsamling ekstraordinært stor magt.

- For det andet vil dette europaparlamentsvalg være startskuddet til et halvår i EU med et aldrig før set sammenfald af valg og udpegelser. Det kan give det nye parlament unikke muligheder for at påvirke EU's fremtidige retning. Umiddelbart efter parlamentsvalget skal der sammensættes en ny Europa-Kommission under en ny formand, da den nuværende, luxemburgeren Jean-Claude Juncker, ikke ønsker forlængelse. EU skal kort derefter have en ny formand for Det Europæiske Råd, hvor polakken Donald Tusk har siddet i de maksimalt tilladte fem år. Også den Europæiske Centralbank og EU's udenrigstjeneste, EEAS, skal have nye chefer i 2019.

Mens der vil blive skelet til parlamentet i forbindelse med alle udnævnelserne, får medlemmerne direkte mulighed for at påvirke sammensætningen af den kommende Europa-Kommission, og herunder også udenrigstjenesten, da EU's Høje Repræsentant for Udenrigsanliggender samtidig er vicepræsident i Kommissionen. Parlamentets primære ønske er som nævnt, at kommissionsformanden skal udpeges gennem spidskandidatsprocessen. Her udnævner hvert af de europæiske politiske partier forud for parlamentsvalget en kandidat, og den, der efter valget så kan samle flertal, bliver kommissionsformand. Processen blev benyttet for første gang i forbindelse

med Junckers udnævnelse i 2014, men møder fortsat så stor modstand i mange medlemslande, at det endnu er et åbent spørgsmål, hvordan sommerens proces kommer til at forløbe. Uanset hvad, kommer det kommende parlament til at spille en stor rolle i arbejdet

Særlig markant er det, at de populistiske partier ser ud til at blive størst i tre ud af de seks EU-lande, der har flest sæder i Europa-Parlamentet.

med at sammensætte en ny Kommission gennem høringer af medlemslandenes kandidater – en øvelse, der tidligere har medført flere justeringer af holdet.

- For det tredje falder valget til maj sammen med en historisk høj vælger-tilslutning på tværs af EU til såkaldt populistiske og euroskeptiske partier. Det præcise omfang af disse partier er lige så svært at opgøre, som definitioner på euroskepsis og populisme er upræcise, men flere prognoser peger på, at valget kan føre til markant fremgang til partier, der på den ene eller anden måde arbejder for at gøre en ende på det EU, vi kender i dag. Det vil i så fald være i forlængelse af den tendens, der gjorde sig gældende ved det seneste europaparlamentsvalg. Ifølge en rapport fra European Council on Foreign Relations kan populist-partiernes andel af pladserne stige fra nogle og tyve procent til over tredive procent.

Særlig markant er det, at de populistiske partier ser ud til at blive størst i tre ud af de seks EU-lande, der har flest sæder i Europa-Parlamentet.

Det gælder Matteo Salvinis Lega i Italien, Jaroslaw Kaczynskis Lov og Retfærdighedsparti i Polen og Marine Le Pens Rassemblement National i Frankrig. Partierne er indbyrdes så forskellige og har tidligere haft så store vanskeligheder ved at samarbejde,

at de heller ikke i det kommende parlament spås mange chancer for at udgøre en samlet blok. Men

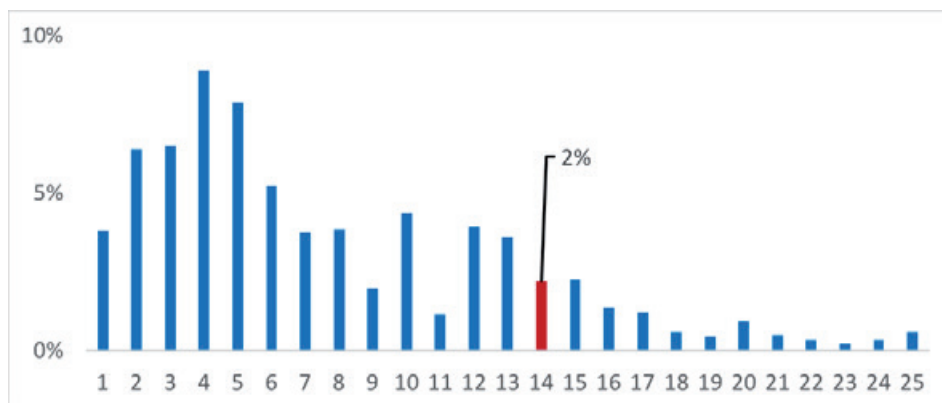
skulle det lykkes dem denne gang, vil deres stemmeandel formentlig være stor nok til, at valget kan bidrage til at ændre Europa-Parlamentets rolle i den europæiske integrationsproces fra en nuværende position som integrationsdrivkraft til en position som bremseklods.

...men for vælgerne er EP-valg fortsat et andenrangsvalg

På trods af 2019-valgets betydning står det næppe særlig centralt på mange vælgeres radar rundt om i Europa. I efteråret, det vil sige et halvt års tid før valget, afslog over hver anden tysker og franskmænd endog at gætte på, hvornår næste valg skulle finde sted – og blandt dem, der kom med et bud, var henholdsvis blot 17 og 12 procent i stand til at udpege den korrekte måned for valget. De danske tal peger på en større grad af viden. Her var det under hver tredje, 32 procent, der ikke ville svare, og 27 procent, der korrekt svarede, at valget finder sted i maj. Men også i Danmark er vælgerne forholdsviden om parlamentsvalget ikke overbevisende. På trods af, at flere af de nuværende danske medlemmer af

Europa-Parlamentet – herunder Morten Messerschmidt (DF), Morten Løkkegaard (V), Bendt Bendtsen (K) og Jeppe Kofod (S) – må antages at være almindeligt kendt blandt mange danskere, viste en repræsentativ måling

foretaget af YouGov for Tænketanken Europa i januar, at der er flere respondenter, som tror, at Danmark blot har to mandater i parlamentet, end der sammenlagt er respondenter, der tror, at tallet er 13 eller 14 (se figur).

ILL: Hvor mange medlemmer kan Danmark vælge ind i Europa- Parlamentet til maj?

*2% svarer 26 eller flere MEP'er, 25% svarer 'ved ikke'

YouGov for Tænketanken EUROPA, januar 2019, N=2.028

Det måske mest overraskende resultat er det faktum, at der ikke er en såkaldt klokkeformation omkring det korrekte tal 14. Langt over dobbelt så mange respondenter tror, at det korrekte tal er mellem 1 og 5 mandater (34 procent), end at det er mellem 12 og 16 mandater (13 procent). Disse tal afslører alt andet lige en ganske udbredt mangel på viden om EU's indretning og Europa-Parlamentets virke.

Anden rang, men ikke uden rang...

Valg til Europa-Parlamentet kaldes ofte for andenrangsvalg. Et andenrangsvalg er kendetegnet ved lav valgdeltagelse, fordi valget ikke ses som vigtigt, og ved at de vælgere, som trods alt stemmer, sætter deres kryds anderledes end ved førsterangsvalg. Mange er typisk mere åbne over for at bruge deres stemme til at signalere en protest overfor den førte politiske linje, uden at denne protest har noget at gøre med det, der stemmes om. Det forklares med, at vælgere ved andenrangsvalg gør sig færre strategiske overvejelser om hvem, der har mulighed for at få magten efter valget, fordi de ikke tror, det har nogen stor betydning for deres dagligdag.

Opgørelser over stemmeprocenter viser, at samtlige EU-befolkninger skelner klart mellem valg til Europa-Parlamentet og nationale valg. I Danmark svarer ni ud af ti (91 procent), at det er vigtigt for dem at stemme ved folketingsvalg. Der er tale om tre ud af fire (76 procent), når det gælder vigtigheden af at stemme ved EP-valg. Ikke desto mindre er den danske andel stadig så høj, at det giver Danmark en delt førsteplads med Sverige i EU-28.

Her er det blot hver anden, der anser det for vigtigt at stemme ved EU-valg, mens flere end to ud af tre anser det for vigtigt at stemme ved nationale parlamentsvalg (68 procent). Særligt i en del af landene i Central- og Østeuropa er der mange, der decideret opfatter europaparlamentsvalg som uvigtige. I Tjekkiet svarer 37 procent, at det ikke er vigtigt at stemme til EP-valg og blot 24 procent, at det er vigtigt. Forskellen mellem opfattelsen af vigtigheden af europæiske og nationale valg er størst netop i Tjekkiet, hvor den er på 30 procentpoint.

I samme dur er danskerne dem i hele EU, der anser det som mest sandsynligt, at de rent faktisk stemmer til det kommende valg. 65 procent vælger topplaceringen 10 på en 11-punktsskala over stemmeintention. Det samme gør blot 31 procent på tværs af medlemslandene. Den danske valgdeltagelse ved det seneste valg i 2014 nåede dog ikke over 56 procent, selv om valget faldt sammen med folkeafstemningen om tilslutning til den europæiske patentdomstol. I EU som helhed var valgdeltagelsen 43 procent.

Danskerne angiver, at de stemmer, fordi det er en demokratisk pligt. Interessen for valget er ikke overvældende og har faktisk været faldende, som det er rykket tættere på. I den nyeste måling svarer 49 procent i Danmark, at de er interesserede i EP-valget. Da valget var mere på afstand i foråret 2017, var 61 procent interesseret.

Europa-Parlamentet og danskerne

Som disse tal antyder, spiller Europa-Parlamentet en finurlig rolle i dansk

Migration ses på tværs af hele Europa som den største udfordring disse år, en position emnet har haft siden migrationskrisen i 2015.

tolkning ligger i naturlig forlængelse af studier af danske holdninger til EU, som viser, at dansk euro-

EU-debat. Det bliver tydeligere ved at nærlæse danskernes svar til Eurobarometerens spørgsmål om opfattelser af det nuværende parlament. På den ene side er danskerne blandt dem i hele EU-28, der har størst tillid til parlamentet, kun overgået af svenskere og luxemburgere. 67 procent har tillid, mod 50 procent gennemsnitligt i EU-28. Danskernes 'image' af Europa-Parlamentet – et andet klassisk Eurobarometer-spørgsmål – er også ganske godt og i hvert fald mere positivt end EU-gennemsnittet. 39 procent af danskerne siger, at de har et positivt image af parlamentet, mens blot 13 procent har et negativt image. I EU-28 er tallene henholdsvis 31 og 31 procent.

På den anden side er danskerne at finde helt i bunden af tabellen, når det gælder, hvorvidt Europa-Parlamentet skal spille en større rolle i EU – noget parlamentets ledelse løbende kræver ud fra argumentet om, at det kan styrke EU's legitimitet og demokratiet. 27 procent af danskerne – den laveste andel i hele EU – ønsker en større rolle til det folkevalgte parlament. Gennemsnitligt i EU ønsker 48 procent en større rolle til parlamentet.

Danskernes svar antyder på den ene side en anerkendelse af, at parlamentet er en velfungerende, demokratisk institution, der gør sit arbejde. På den anden side er det samtidig svært at se svarene som andet end et ønske om, at parlamentets rolle i den europæiske integrationsproces skal begrænses. Den

skepsis typisk ikke er rettet mod en kritik af EU's demokratiske underskud, men i stedet går på en modvilje over for overstatslige integrationstiltag, der begrænser medlemslandene direkte og ubetingede indflydelse.

Migration og klima fylder mest i Danmark

Ved det seneste europaparlamentsvalg i 2014 stod den finansielle og økonomiske krise fortsat stærkt i bevidstheden hos store dele af europæerne. Den krise er i dag klinget af i folks bevidsthed, og i den seneste Eurobarometer var 'den økonomiske situation' for første gang siden 2010 røget ud af top 3-listen over det, EU-borgerne ser som unionens største udfordringer. I Danmark fyldte krisen mindre end i mange eurozone-lande, og det dominerende tema i 2014 var i stedet bekymringer i forbindelse med arbejdskraftens frie bevægelighed. Ved det kommende parlamentsvalg er migration i hovedsædet.

Migration ses på tværs af hele Europa som den største udfordring disse år, en position emnet har haft siden migrationskrisen i 2015. Der har næppe førhen været et emne, der i samme udstrækning og på samme tid har været delt på tværs af hele EU. I den seneste måling er det kun i Sverige og Portugal, at migration ikke ses som den største udfordring (her er den næststørst) – i samtlige andre lande er migration den primære bekymring, der nævnes af

gennemsnitligt 40 procent af befolkningen. I Danmark er andelen, der oplever migration som den største udfordring lidt højere end gennemsnitligt i EU med 48 procent, der peger på dette tema. Som noget nyt er klimaudfordringen rykket op på andenpladsen i stedet for terror.

På vej mod førsterangsvalg?

At danskerne disse måneder oplever klima og migration som de primære udfordringer på europæisk niveau giver faktisk et optimalt udgangspunkt for en valgkamp til Europa-Parlamentet – for det er begge politikområder med en grænseoverskridende natur, som parlamentet rent faktisk har mulighed for at påvirke. Migration og klima bestemmes nemlig i EU ud fra den almindelige beslutningsprocedure, hvor Europa-Parlamentet har fuld medbestemmelse med Ministerrådet.

Om det kommende parlamentsvalg bliver en populistisk fest eller en renaissance for opbakningen til fælles-europæiske løsninger, og i så fald om disse løsninger primært får et 'rødt' eller 'blåt' præg, får derfor konkret betydning for EU's fremtidige klima- og migrationspolitik. I det lys er europaparlamentsvalget fra et teoretisk synspunkt reelt at betragte som et førsterangsvalg: Netop på de områder, som danskerne bekymrer sig mest om, er valget mindst lige så afgørende for politikudviklingen som et folketingsvalg. Men i lyset af det aktuelle vidensniveau bliver valget med altovervejende sandsynlighed også denne gang et andrerangsvalg. Det vil kræve langt større inddragelse af et europæisk perspektiv i den 'almindelige' politiske debat i medlemslandene, uden for valgkampstid, at ændre ved dette.

○○○